

ROK 1945 v ŽIROVNICI

Příspěvky Jany Stíbalové - Novákové

Jaro 1945 v Žirovnici

Na jaře roku 1945 jsem chodila do první třídy. První třída byla v budově školy. Třídy byly sloučené. Třidu jsme měli tam, kde je dnes jídelna. Ve škole byli i němečtí vojáci, asi jen důstojníci, protože řadoví vojáci spali různě po sýpkách a na seně.

Moji rodiče už měli dvě děti, mě sedmiletou a Marii skoro pětiletou. Bydleli jsme na Panské hospodě. Panská hospoda stála tam, kde je nyní autobusové nádraží. Měla kromě lokálu i hospodářské budovy a nájemní byt, ve kterém jsme bydleli my. Maminka vedla živnost šití prádla. Protože v Panské hospodě bylo hodně místa, sídlil v ní místní štáb německého vojska.

Tatínek měl školu ve Vídni, uměl plyně německy. Proti tehdejším předpisům jsme měli i králíky, husu a malé sele na vykrmení, nikdo nás neudal. Byla jsem ještě malá, jeden důstojník asi chtěl, aby přišel tatínek, ale já jsem opakovala, že tatínek nemůže, že krmí "hušu, hušu". Důstojník to slovo opakoval, nerozuměl, nechal mě být.

Podle řečí dospělých jsem pochopila, že v Žirovnici byla také partyzánská buňka. Vedl ji příbuzný majitele Panské hospody Čadka, pozdější generál Václav Čadek (druhý po Čepičkovi). Pan farář Skala partyzány na faře schovával. Paní Frühaufová, hospodyně faráře, to potvrdila. Připravovala jim stravu. Pan farář měl průkaz člena československého odboje podepsaný plukovníkem Čechem, ukazoval ho švagrovi Blahoslavu Voharčíkovi, když s ním ležel v nemocnici v Počátkách v roce 1969 a paní Frühaufová mu tam na požádání průkaz přinesla. Tak tedy partyzánskou buňku chtěli Němci zničit a nepřijít Vlasovci, Žirovnice by hořela. Vlasovci Žirovnici zachránili od ohně-nevědomky. Pak se za Vlasovci hnala Rudá armáda a museli Žirovnici hlavně z tohoto důvodu urychleně opustit.

Němci z Panské hospody zmizeli a okamžitě zde byli ubytováni příslušníci Rudé armády. Byli to chlapíci snědí, ne moc robustní, kromě jednoho jediného (jmenoval se Ivan), a moc o sebe nedbali. Na dvorku jsme si hrály tři holky, Majka Pátková, moje sestra Marie a já. Ten nejmohutnější, ten, co se jmenoval Ivan,

nás tři vzal všechny najednou do náruče, div nás neumačkal a říkal nám "rebjata". Mně už bylo 7 let, vydržela jsem to, ale mladší obě Marušky brečely a brečely, já jsem ho štípala a štípala do tučného krku. Ohromný mužský zavelel, že s ním musíme do Ruska, moc se mu líbila moje blondátá malá sestřička, u nich blondátý nikdo nebyl. Tatínek nás zahnal domů a už nás nepouštěl. Nastaly dny jakéhosi strachu, i když nám nikdo nijak vážně neublížil.

Vojáci vyžadovali "vodku, vodku", maminka jim nerozuměla, nesla jim vodu.

Náš byt na Panské hospodě měl původní krám předělený na krám a kuchyni. Pak tam byla dílna, malá chodbička, velká ložnice rodičů. Z krámu se chodilo do ložnice dětí, okno jsme měli k Ratajovům. Vojáci zaveleli vyklidit ložnici rodičů a spali u nás. Křičeli na nás "kapitalist", když viděli záclony. Maminka měla rozešitou zakázku podvlíkaček, ty rozstříhali na onuce do bot. My se sestrou jsme si hrály s panenkami. Koupali jsme je. Jeden voják si chtěl hrát také a říkal: "Kopat panenky". Dostaly jsme strach, že je nechce koupat, ale kopat.

Vojáci pili a pak zvraceli a tatínek šel na radnici a dosáhl toho, že je z našeho bytu vyhnali. Jen jeden u nás nespál, spal v žebříňáku, kterým přijeli. Ten voják byl učitel, byl zdrženlivý, slušný, uměl německy a s tatínkem se domluvili, aby jeho souputníky do bytu nepouštěl, že kradou. Přesto jednu noc v bytě přespali a pak bylo co uklízet.

Pak byl tatínek naverbovaný do Hradce, aby se uklízelo po válce. Zůstali jsme s maminkou samy, maminka se moc bála. Já jsem jako nejstarší dítě chodila na nákup, jeden voják mě vždycky chytil, vsadil mě k sobě na koně a vozil po Žirovnici. Koně jsem se nebála. Tatínka brzy vrátili, protože měl rodinu.

Aby se nedostaly na práci do Raichu, měla maminka dvě učednice Alenu Škardovou a Máňu. Máňa měla hrb. Alena Škardová se vojáků Rudé armády tak bála, že celou dobu jejich pobytu nepřišla do práce.

První noc rudé armády v Žirovnici byla nocí hrůzy, i když ráno před tím bylo radostné. Ten den ráno mi maminka nandala baret, doma šitý kabátek a do ruky červeno-bílou vlajku

(historickou bikoloru) a šla jsem s tatínkem na náměstí volat "hurá". Pak jsme šli domů.

Později jsme se dověděli, že v noci Jindra Kašparů byla schovaná po krk v Huťáku, aby se vyhnula znásilnění. Ve vodě držela v náručí bratra Ofína, mladšího o čtyři roky.

XXXX

Jaro 1945 v Žirovnici

Květnové dny 1945 očima tehdy malé **Marie Novákové**.

Na jaře roku 1945 jsem ještě nechodila do školy. V té době mi bylo čtyři a půl roku a bydleli jsme na Panské hospodě. Byl tam divadelní sál a prostorný dvůr. Dost velké prostory pro vojáky i pro koně. Na příjezd Rusů mám jen mlhavé vzpomínky. Pamatuji si, že přijeli na dřevěných vozech, které táhli koně. Já a moje starší sestřička Jana jsme v předsíni v malém umyvadle koupaly malé kaučukové panenky. Dveře na dvůr jsme měly otevřené, protože bylo ten den tepleji než uvnitř. Doslova tam vtrhl jeden Rus a myslím, že jsme se lekly. Byl zarostlý a měl takový dlouhý kabát barvy khaki, značně vybledlé. Usmíval se a řekl něco takového jako "kópať panenky, kópať". Víím, že jsme honem koupání nechaly a panenky schovaly.

Další událost víím hlavně z vyprávění rodičů, i když si z toho také něco pamatuji. To už ruští vojáci oslavovali osvobození a asi sedm vojáků se svým velitelem spalo u nás. Tatínek nás zabarikádoval v místnosti za krámem (maminka měla živnost šití prádla), protože se o nás bál. Oni totiž Rusové oslavovali vodkou a měli u sebe samopaly. Tatínek za ty dveře, kde jsme s maminkou spaly, přisunul regál s látkami, aby nebylo vidět, že tam je ještě jedna místnost. To, že jsme tam spaly, si pamatuji. Po jejich odchodu nám zůstaly rozbité skleničky. Když se zmožení oslavou uložili ke spánku po obvodu stěn i se svými samopaly, tatínek musel spát uprostřed místnosti.

Další zážitek se netýká Rusů, ale odsunu Němců. A ten zážitek pro tak malé dítě, jako jsem byla, nebyl vůbec hezký. V neděli před polednem jsem šla k tetě Jelínkové - čp 164 - pro petržel

(proběhla jsem uličkou mezi Kubelovými - čp 286 a paní Mariánovou - čp 34). Když jsem se vracela, cestou od Počátek směrem na Jindřichův Hradec šly zástupy Němců. Někteří táhli vozíčky a pamatuji si, že ženy měly na nohou dřeváky a ty dřeváky hrozně klapaly. Byla jsem tak vystrašená, že jsem přeběhla kolem Henzlů - čp 24 - ke kostelu a tam jsem na tarase počkala, až přešli. Do dneška je to pro mne silný a nehezky zážitek.

Ještě si pamatuji, že u pošty byl v těch dnech zastřelen nějaký mladý pan Tolkner. Snad byl ze Stranné.

XXXXX

Ing Josef Houška Cholunná

U mne to nebylo nic mimořádného. Nevím, který to byl den, kdy táta a tehdy místní kovář Novotný, se šli podívat do Počátek na průjezd Rudé armády, naší osvoboditelky. Mne vzali s sebou. Vzpomínám si, že jsme stáli spolu s dalšími zvědavými diváky na chodníku před dnešním Městským úřadem a sledovali průjezd pouze lehkých vozů tažených koňmi a na vozech unavené vojáky, kteří ani nereagovali na mávání nás, kteří jsme je vítali. Projížděli v proudu od Studené k Pelhřimovu. Auta a těžší bojová technika chyběla. Táta, který byl četařem prvorepublikové armády a který celou válku poslouchal "Londýn", byl rád, že válka končí a Rusy také vítal. Vzpomínám si ale, že při cestě zpět do Cholunné, s kovářem hovořilo nebezpečí, které z "východu" může přijít podle hesla německé válečné propagandy: "Zachvátí-li tě zahyneš." Jejich obavy se vyplnily již v roce 1948.

XXXX

Jarmila Plechatá - Brýnová

Na jaře roku 1945 mi bylo 12 let. Moje bydliště byl v tom roce dům čp. 25 v Nádražní ulici. Výuku jsme měli na bývalé poště - čp 48. V budově školy byli ubytováni Němci, jenom prvňáci tam měli sloučenou třídu.

Pamatuji si toto:

Jarka Hlinků (syn Roberta Hlinky velitele žirovnických hasičů, co bydleli v Nádražní ulici - čp 303 proti vajíčkárně - čp 28) jel na lodičce přes rybník a z posedu na Vrškách pozoroval směr Počátky, odkud měli přijet Vlasovci.

Po Vlasovcích přijeli od Stojčína Rusové, někteří měli auta, byli ubytovaní ve vajíčkárně, měli harmoniky a my jsme chodili poslouchat, jak hrají a zpívají.

XXXX

Něco podobného si pamatuje **Liba Spurná - Procházková**, která bydlila se svými rodiči v tehdejší „Moskvě“ montovaném baráku, postaveném brzy po první světové válce v Choulunské ulici (nad nynějším Městským úřadem).

Před „Plíhalovi“ (Sonatex) zastavil jeden vůz a my děti jsme šli očumovat. Něco se nás vojáci ptali, ale my jsme nerozuměly a tak ten jeden voják vzal takovou hnědou cihlu a začal jí krájet a každému dal jeden krajíc a my jsme s tím utíkali domů a byl to chleba černý jak bota. Naše máma s paní Humlovou uvařily hrnec šklubánek a druhý den jsme to těm rusákům nes i s talíři a vidličkami. Jedny šklubánky byly se skvarky, druhé s mákerm. Rusáci se na to tvářili nedůvěřivě, ale pak to snědli. Jednou nás vzali na vůz a vezli nás směrem k Počátkům.

Ptali se nás jak se kdo jmenuje. Já řekla Libuše a oni kroutili hlavami, až jeden řekl vítězně da, da, Ljubáša!! Pak nás na kopci vysadili a my běžely domů. Na tržišti, byl jednou shluk lidí a debatovali tam o tom, že zastřelili vojáka. A bylo to prý tak, že jeden z nich se pokoušel obtěžovat jednu naší holku a ta prý začala křičet a jistý oficín toho vojáka na místě zastřelil. Ale

to jsem jen slyšela. Údajně ho odvezli na hřbitov. Když jsme pak bydlili na hřbitově, do jednoho rohu u vchodu se odhazovaly odpadky a tam prý byl ten voják, kterému říkali Ivan, zakopán.

Xxxx

Gabriela Beránková - Vitkovská

Jaro 1945 v Žirovnici

Na jaře roku 1945 mi bylo 10 let. Tatínek pravidelně poslouchal zakázaný Londýn a z rádia si pamatuji dvě slova: Bruce Lockhart. Šlo o jméno žurnalisty. (Žurnalista sir Robert Hamilton Bruce Lockhart - "styčný důstojník" pro práci Velké Británie s československou exilovou vládou Edvarda Beneše).

Další vzpomínka je na 5. květen. Šly jsme s Máňou Staňkovou jen tak na procházku. Bylo nám to divné, že v ulicích není ani človíček, všude ticho, jen my dvě. Přecházely jsme přes Počáteckou a najednou nečekaný hukot - letka. To prý všechno letělo na Plzeň. Někde směrem na Stojčín z letky odpadávaly vyprázdňené nádrže od paliva.

Z květnových dnů si ještě pamatuji, jak jsme s maminkou šly na májovou (májová pobožnost v katolickém kostele) a právě v tu dobu byla silnice od Počátek zaplněná dlouhou kolonou Vlasovců. Samá tehdejší auta, žádní koně. Prošly jsme s maminkou raději pozadu k Hlinkovům (pekař Julius Hlinka v Nádražní ulici, mamčin bratr). Kolona zastavila u hospodářského družstva (na rohu bydleli Ševčíkovi, dnes čp 99, pak byla Vzájemnost, dnes čp 98 a pak stála budova hospodářského družstva), dělali se tam masné konzervy (tatínek tam dělal v kanceláři) a asi chtěli nafasovat nějaký proviant, nevím.

V den, kdy přijela Rudá armáda na vozech s koňmi, jsem šla Dlážděním a zamávala jsem jim kapesníčkem, který jsem právě měla u sebe, měl červenou barvu. Vojáci tam stáli u pivovaru s koňmi oblečení do rubašek.

Xxxxxx

Pan Jiří Pihávek popisuje poslední období druhé světové války v roce 1945 v Žirovnici:

Vzpomínám si, jak němečtí vojáci, přišli do Žirovnice někdy na začátku roku 1945 a byli ubytováni ve škole, Chodili denně na cvičáky. Často nacvičovali útoky a obranu v prostoru od Hájků směrem k městu. Pod Čadkovi byly vybudovány zákopy. To tam ještě tekla stoka a pod naším domem jsme měli lávku, po které jsme uměli přecházet jen my kluci, protože jak někdo stoup špatně na položenou fošnu, zahučel do vody. Při jednom cvičení, které jsme my kluci sledovali, se k té naší lávce blížil důstojník. Bydlil u Kraslů a byl velitelem místní posádky. Vysoký statný chlap se zlatými brejličkami. V ruce měl desky, nejspíš s mapami a lejstry. Šel rovnou k té naší lávce. Nikdo ho předem neupozornil, ani z posádky, jak na té lávce dopadne. Mladší bratr Jindřich, kterému bylo sedm let, stál nejbliž. Jak ten oficír na naší lávku stoup, začal se Jindra hlasitě smát, protože už předem věděl, že tam zahučí. Důstojník se moc nenamočil, měl vysoké holínky a nebylo tam dost vody, ale jak vylézal na břeh a viděl tlemícího se Jindru, plácnul ho těmi deskami po hlavě. A už jsme všichni zdrhali. Ten oficír, který nosil zlaté brejličky zdrhl nejméně měsíc před koncem války a posádku tu nechal.

S některými vojáky jsme se podle vidění znali. Mámě nosili někdy tašky s nákupem z města. Jednou večer k nám přišlo osm Slováků, že mají hlad. Máma jim uvařila mísu brambor a vojáci si je sami loupali a ty suchý a osolený brambory zapíjeli žitnou

meltou, protože mlíka bylo málo a muselo se odevzdávat. Najednou někdo zaklepal na zatemněné okno. Vojáci strnuli. Byli to dva důstojníci od Šimků z hospody, kde bydleli. Já myslel, že ty vojáci co seděli u stolu strachy vyskáčou z oken, jakéj z těch oficírů měli strach. Když vojáci vypadli, máma těm důstojníkům ukrojila dva krajíce chleba a dala každému hrnek mléka. Nechali tam tenkrát mámě nějaký drobný peníze, nejspíš marky.

Jeden z důstojníků, asi to byl Rakušák mne pak jednou vzal do zákopů a mohl jsem si hodit cvičným granátem. Na skutečné zbraně nedovolil ani sáhnout. O pouti nás s bráchou Vaškem pozval do cukrárny ke Schánělovi, koupil zákusky a pak nás vedl na tržiště, kde byly houpačky a kolotoč. Na ten kolotoč nás posadil a kolotočář Mezera z toho byl tak vyjevenej, že nás točil co to dalo, a tak dlouho, až jsme se z toho, po těch sladkostech v žaludku, pozvraceli.

Když měli Němci utíkat, přišel jeden důstojník k nám a chtěl pecen chleba a dával za něj kožený důstojnický plášť. Matka tenkrát byla sama doma a nevěděla, jestli to má udělat a zrovna dost chleba neměla, a táta jí pak vysvětlil, že oficír ten krásnej plášť vyměnil jinde, a věděl i kde.

Po městě těsně před koncem války chodil malý kulhavý důstojník s hlídkou, která držela v ruce pancerfausty. Cukrář Scháněl, před pár dny puštěný z kriminálu, si postavil před výlohu štafle, a zamazával vápnem německé nápisy. Ten důstojník, který se jmenoval Puder, mu nařídil nápisy obnovit a pak ho odvedli do zámku, kde už bylo zavřených několik lidí. (byl mezi nimi i Antonín Jirků a poštmistr Říha) Rukojmím se nakonec nic nestalo.

Všichni vojáci opustili školu na bedňákách tažených koňmi. Velel jim ten malý kulhavý důstojník s páskou na oku. Tady bylo speciálně cvičené vojsko na obranu proti tankům. Měli pancéřové pěstě. Byli mezi nimi i Slováci.

Četník Tůma, jak moh, každého upozorňoval, i našeho tátu: „Nesahejte na vojáky, nekladte jim odpor! Jinak dojde k masakru a těmi pancefausty rozboří celou Žirovnici.“

Panceřových pěstí byly dva bedňáky. K vozům zapřáhli koně ze dvora, jeden pár musel dát i závozník Pekárek a taky Venkrbec z Vlčetína. který vezl tu municí. Předtím nabrali v masně, kde bylo uskladněno padesát metrůků sádla, skoro

polovinu zásob, ale dali na to s německou akurátností písemný doklad. To potvrdzoval Jindřich Veselý, který tam dělá účetního. U Křížů sebrali osobní auto, které přivázali za jeden bedňák tažený koňmi, protože nesehnali benzín a do něj nasedl oficír Puder. Křížovo auto se už nikdy nenašlo.

Vyjeli odpoledne. Všichni, vojáci i důstojníci. I ti dva co bydlili u Šimků v hospodě. Jelo se směrem ke Kamenici, ale do Mnichu nedojeli, brali to polními cestami a chtěli se dostat k Vltavě a přes most k Američanům. Jenže ti už zajatce nebrali. Tak se zase vraceli zpátky. Většina se cestou rozutekla zbytek údajně zajali v Novém Etyňku (v Nové Včelnici), kde se zformovali partyzáni. Do Žirovnice se už Němci nevrátili. Venkrbec pak vypravoval, jak ty pancerfausty z bedňáku cestou domů vyhazoval.

Po Němcích tu zůstalo jedno jediný auto. Rakouskej nákladňák Štajer, kterej pak připadl místním hasičům. Jezdil s ním i Jara Kadlec a Jirka Kesler. Bylo to krásný auto, benziňák osmiválec, přední a zadní náhon. Bylo bez střechy, dělaný nejspíš pro Afrika Korps

XXXX

Ze vzpomínek **Miloše Konáše** nar. 1938: Nevím, jaký to byl přesně den, ale vystrojili mne jako na neděli a než jsme šli s mamkou na devátou do kostela, vydali jsme se nahoru

Počáteckou ulicí, kde na každém domu už byly vyvěšené vlajky. Vesměs bílo červené, leckteré s modrým klínem a pak celé rudé, na některých byl žlutý srp a kladivo a hvězda. Na mnohých červených se dal ještě rozeznatet tmavší kruh uprostřed, kde byl ještě nedávno přišitý kruhový hákový kříž. Na jednom domě směrem od Počátek na levé straně, někde pod Peřinovi, byla vyvěšena docela malá ale úplně jiná vlaječka. Později jsem zjistil, že je to vlajka americká.

Ze mše v kostele jsme šli na náměstí, kde bylo už hodně lidí. Stáli na chodnících a čekali na příjezd Rudé armády. Najednou se od Dolní ulice kodrcalo nákladní auto s plachtou a zastavilo před obchodem Oděvy pana Rataje. Viděl jsem, jak z něj vyskočili muži s puškami a za nimi vojáci v německých přilbách nebo jen tak prostovlasí, nebyli spoutáni, ale hnali je směrem ke škole. Jeden náš "partyzán" jednoho němce nakopl, až upad, nikdo z přihlížejících lidí neříkal nic. Za hodnou chvíli se od spodu náměstí objevila motorka a za ní nákladní auto. Motorka zastavila nahoře u parku, auto také, vylezl z něho dost zaprášený důstojník v brigádýrce a takové nažloutle hnědé uniformě, vyskočil na motor auta a lidem něco říkal. Lidi pleskali a volali hurá a sláva. Pak už mne matka odvedla domů. Až odpoledne začali projíždět Žirovníci bryčky a povozy s koňskými potahy a to trvalo nepřetržitě asi tři dny. Ještě si matně vzpomínám na den předtím, brzy odpoledne jsem šel s babičkou na náměstí a tam byla před masnou a na horní ulici náměstí seřazena německá auta??? (povozy??). Do jednoho se šplhal důstojník, kterého jsem znal, protože nosil hůl a při chůzi kulhal a měl černou pásku přes jedno oko. Byl to ten obávaný velitel, o kterém se v Žirovnici tajně mluvilo.(dle J.P se jmenoval Puder)

K tátovi do fotoateliéru se chodili fotit Rusáci, většinou důstojníci a chtěli cvětnyje fotokartočky. Jenže táta dělal jen černobílé fotografie a jeden oficír chtěl za každou cenu barevnou, tak mu jí táta vykoloroval a on mu za ní zaplatil spoustou bankovek. Bylo to nejspíš jejich vojenské demarkační platidlo. Na ty peníze si pamatuji. Později jsme je používali jako děti při různých hrách, protože se nedaly nikde směnit a uplatnit.

Xxxxxxxxxx

Z doslechů:

Těsně před koncem války bylo zatknuto a odvedeno vojáky na zámek několik mužů za strhávání německých nápisů a další „provokace“. Josef Scháněl, Antonín Jirků, kterému dcera Dáša donášela na zámek potraviny a cigarety, poštovník Říha a další:

Aktivně se zapojovali do dění učitel Elbl a Bohumil Polák, prvorepublikoví důstojníci.

Při stavění nočních hlídek na zachytávání Němců, Rakušáků a Vlasovců, které patrolovaly v noci na okrajích města, se stal incident, kdy přišel o život jistý J? Tolkner ze Stranné. Při nabíjení pušek na strážnici vyšla rána a zasáhla ho do břicha. Při odvozu do nemocnice vykrvácel. Některé místní ženy si jistě pamatují na jeho pohřeb.

K doplňování těchto stránek se kontaktujte s paní J. Cabadajovou nebo M. Konášem 606 963 092.

Díky všem.